

RAAP BELGIË – RAPPORT 890

EINDVERSLAG

Archeologisch onderzoek tijdens de stadskernvernieuwing

te Torhout

DEEL V – Resultaten

Werkput 12

[EINDVERSLAG]

opgraving- 2021H35

[COLOFON]

[TITEL] Archeologisch onderzoek tijdens de stadskernvernieuwing te Torhout
Eindverslag – DEEL V – Resultaten (WP12)
Opgraving – 2021H350

[VERSIE] 30/09/2025

[AUTEUR(S)] N. Vanholme

[KAARTVERVAARDIGING] S. Barbaix

RAAP België BV
Begoniastraat 13
9810 Eke
Telefoon 09/311 56 20
E-mail: raap@raap.be
Website: www.raap.be

© RAAP België BV, 2025

RAAP België aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Figuur 1. Ter hoogte van het Vrijetijds huis werden resten de 13de-eeuwse hal opgegraven.

INHOUDSOPGAVE

Inhoudsopgave.....	3
1 Algemene gegevens.....	5
1.1 Locatie.....	5
1.2 Aard van versterking en versterkingsdiepte.....	5
1.3 Geregistreerde vlakken met oppervlakte en diepte.....	5
1.4 Te vermelden.....	7
1.5 Nieuwe vraagstellingen.....	7
2 Beschrijving van de sporen.....	8
2.1 Algemeen.....	8
2.2 De natuurlijke bodem.....	8
2.3 Romeinse waterput?.....	9
2.3.1 Beschrijving.....	9
2.3.2 Vondsten.....	11
2.3.3 Interpretatie.....	12
2.4 Een (vroeg)middeleeuwse gracht (eind 8 ^{ste} – 10 ^{de} eeuw).....	12
2.4.1 Beschrijving.....	12
2.4.2 Vondsten.....	13
2.4.3 Stalen.....	15
2.4.4 Interpretatie.....	18
2.5 Zwarte lagen.....	19
2.5.1 Beschrijving.....	19
2.5.2 Vondsten.....	23
2.5.3 Staalname.....	27
2.5.4 Interpretatie.....	28
2.6 Het middeleeuws grafveld.....	28
2.7 Fundering in witte kalksteen.....	29
2.8 13 ^{de} -eeuwse gebouw in gele baksteen.....	31
2.9 Langwerpige kuilen met verbrande leem en houtskool.....	40
2.9.1 Beschrijving.....	40

2.9.2	Vondsten.....	42
2.9.3	Staalname.....	42
2.9.4	Interpretatie.....	43
2.10	Kuilen.....	43
2.10.1	Beschrijving	43
2.10.2	Interpretatie.....	46
2.11	19 ^{de} /20 ^{ste} -eeuwse bebouwing.....	46
3	Interpretatie.....	48
4	Bibliografie.....	50

1 ALGEMENE GEGEVENS

1.1 LOCATIE

Werkput 12 werd aangelegd ter hoogte van het vrijetijdshuis, vanaf het kruispunt met de Hofstraat tot aan de Breidelstraat.

Figuur 2. Situering van WP12 – vlak 2, gelegen ten oosten van het vrijetijdshuis.

1.2 AARD VAN VERSTORING EN VERSTORINGSDIEPTE

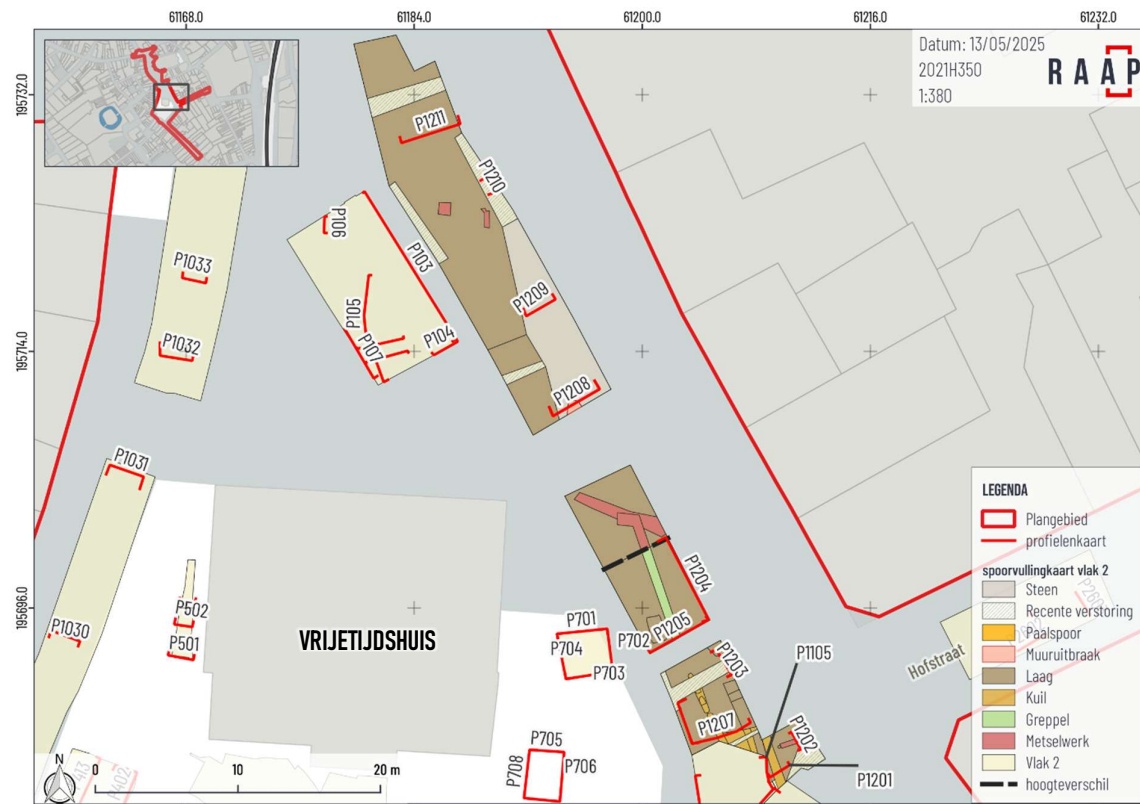
De opgraving vond plaats in functie van rioleringswerken. De buizen zouden er tot 19,1m TAW worden gelegd. Dit is 2,3m onder het maaiveld. Omwille van veiligheidsredenen werd op enkele plaatsen een diepst archeologisch vlak minder diep aangelegd, nl. op max. 19,2m TAW. Op die diepte werden enkel nog zwarte pakketten aangetroffen. Een diepste deel van het archeologisch archief werd niet onderzocht.

1.3 GEREГИСТРЕЕDE VLAKKEN MET OPPERVLAKTE EN DIEPTE

De werkput werd aangelegd in zes verschillende delen. Daarbij werd getracht om zo veel mogelijk de sporen die overheen de verschillende delen heen lopen hetzelfde spoornummer toe te kennen. Indien dit niet mogelijk was, werden tijdens de verwerking gelijke sporen met elkaar gerelateerd. In het merendeel van de zones zijn 7 vlakken aangelegd. Dit diepste vlak bevond zich tussen 19,0 en 19,3m TAW. Plaatselijk werd een 8ste vlak aangelegd. In het totaal is er 1623,5m² onderzocht en geregistreerd.

Er zijn over de volledige werkput 12 profielen geregistreerd, genummerd van 1201 tot en met 1211.

Het straatniveau bevond zich in het zuiden op 21m TAW en in het noorden op 21,5m TAW.

Figuur 3. WP12 – vlak 2 met situering van de verschillende profielen (projectie op het GRB).

Tabel 1. Data van de opgegraven vlakken in WP12.

	Vlak 1	Vlak 2	Vlak 3	Vlak 4	Vlak 5	Vlak 6	Vlak 7	Vlak 8
Opp. in m²	316,5	282	248	229	225	149	149	25
Diepte in m TAW	20,6 - 20,9	20,4 - 20,8	20,0 - 20,5	19,9 - 20,3	19,6 - 20,0	19,2 - 19,7	19,0 - 19,4	18,5 - 19,2

Figuur 4. Overzicht van werkput 12 tijdens het onderzoek in 2022.

1.4 TE VERMELDEN

Doorheen het traject liepen twee gestuurde boringen. De exacte locatie was niet geweten zodat ter hoogte van het Vrijetijdhuis met enige voorzichtigheid en minder diep kon worden opgegraven. Daarnaast dwarsten enkele bundels leidingen de straat. Deze tussenliggende zones zijn niet onderzocht.

1.5 NIEUWE VRAAGSTELLINGEN

In navolging van de opmaak van het archeologierapport werden bijkomende vragen gesteld:

- Wat is de functie en datering van het aangetroffen gebouw?
- Wat is de relatie tussen het gebouw en de massieven en funderingen die in WP1 zijn aangetroffen?
- Wat is de betekenis van de Karolingische gracht en de link met wat is geweten uit deze periode?

2 BESCHRIJVING VAN DE SPOREN

2.1 ALGEMEEN

Aangezien WP12 aansloot bij WP11 werd in het zuidelijke deel het vervolg van de sporen van WP11 aangetroffen. Het ging meer bepaald over het kerkhof en de Romeinse gracht. Net zoals in WP11 is er opnieuw een kogelpot met daarin een skelet aangetroffen. Enkele grafkuilen bleken erg diep te zijn uitgegraven. Van het diepste graf was ook het hout van de kist nog vaag zichtbaar. Deze sporen zijn opgenomen bij WP11 aangezien ze één context vormden.

De structuren en archeologische resten die in dit deel worden beschreven is onder meer een dikke donkere laag die overheen het volledige tracé van deze zone zijn geregistreerd. Daarnaast werd een deel van een grote gracht uit de vroege middeleeuwen vastgesteld en de funderingen van een vrij omvangrijk gebouw in gele baksteen. Resten van dit gebouw werden eveneens in de aanpalende werkput 1 aangetroffen. Volgende indeling van de sporen werd opgesteld:

- De natuurlijke bodem
- Een Romeinse waterput?
- Een (vroeg)middeleeuwse gracht
- Zwarte lagen
- Het middeleeuws grafveld
- Fundering in zandsteen
- Een 13de-eeuws gebouw in gele baksteen
- Langwerpige kuilen met verbrande leem en houtskool
- Kuilen
- 19de/20ste-eeuwse bewoning

2.2 DE NATUURLIJKE BODEM

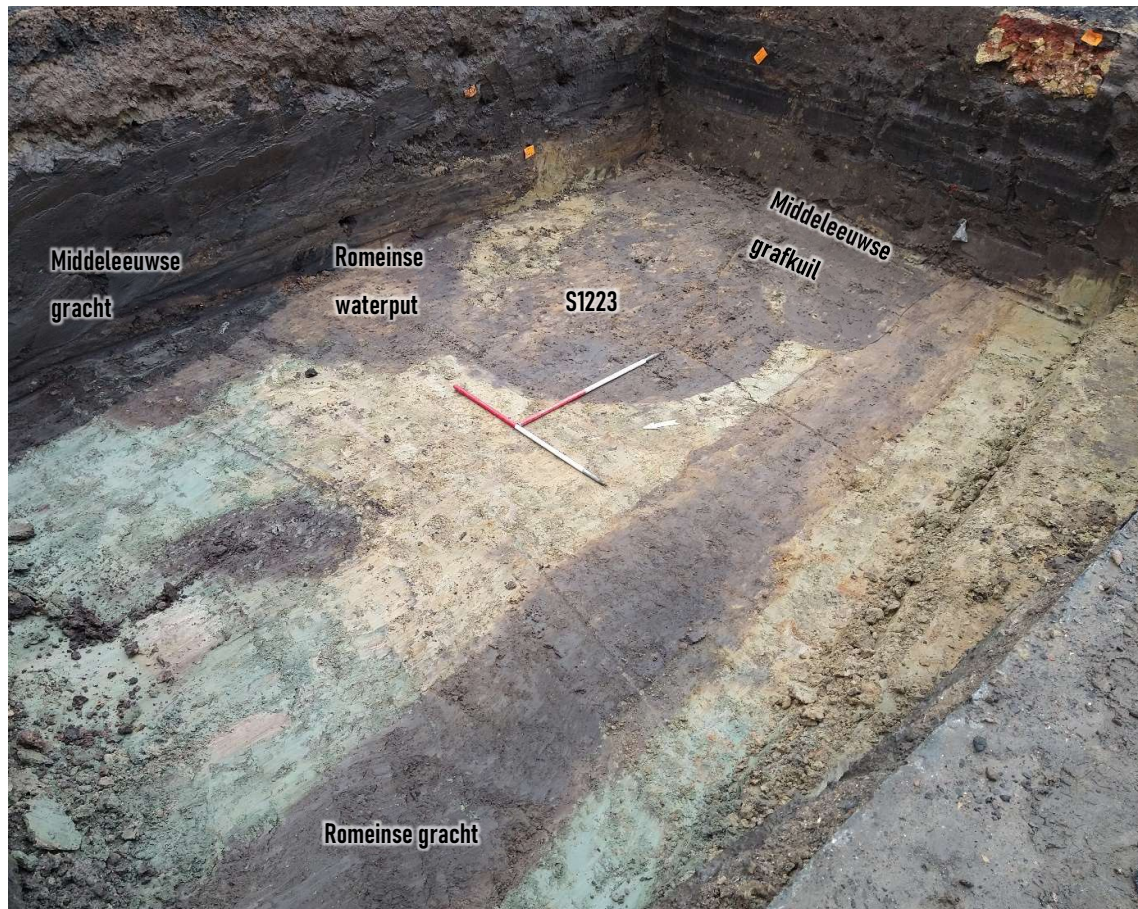
Op het kruispunt van de Hofstraat met de markt waren in de lemigzandige natuurlijke bodem nog restanten van een B-horizont aanwezig (ca. 19,7m TAW). Afhankelijk van de precieze dikte van de verdwenen/afgegraven B- en de A-horizont, bevond het premiddeleeuws loopvlak zich op ca. 20m TAW. Dit is 1m lager dan het huidige straatniveau. Er mag worden aangenomen dat dit het niveau is tot in de volle en late middeleeuwen er een grote impact was op de topografie, voornamelijk door geleidelijke ophoging.

2.3 ROMEINSE WATERPUT?

2.3.1 Beschrijving

Ten oosten van het Vrijetijds huis werd in vlak 6 (op 1,9m -Mv en 19,4m TAW) naast de Romeinse gracht¹, een middeleeuwse grafkuil en een lineair restant van een middeleeuwse gracht, ook nog twee sporen met een vrij gevlekte vulling waargenomen (nl. S1223 en S1222). Om zicht te krijgen op deze sporen werd een strook langsheen de oostelijke putwand verdiept. Het spoor 1222 bleef ook in het vlak 7 (2,3m -mv; 18,98m TAW) én een beperkt aangelegd vlak 8 (2,83m -mv; 18,47m TAW) aanwezig. Omwille van veiligheidsredenen werd er niet verder verdiept. In doorsnede bleek S1222 erg gelaagd. De bovenste vulling kreeg het nummer S1215 (geregistreerd in het profiel 1204). Het ging om de zogenaamde nazak van de waterput, met een wat gevlekte, humeuze vulling. De onderliggende vulling was eveneens vrij humeus, met aan de zuidelijke zijde wat ingevallen natuurlijke moederbodem. Er is jammer genoeg niet geboord om de diepte na te gaan. Er werd toen nog niet gedacht werd aan een waterput op deze locatie. Tijdens het verdiepen zijn er enkele losse houtfragmenten waargenomen. Pas tijdens de verwerking werd dit spoor als mogelijke waterput herkend.

Het tweede spoor dat in vlak 6 werd herkend, S1223, was erg ondiep. Het gaat mogelijk om een deel van de aanlegtrechter?

Figuur 5. Werkput 12, vlak 6. De Romeinse gracht met erboven twee gevlekte sporen (waarvan S1222 de waterput). Achterin een middeleeuwse inhumatie. Links de vulling van een middeleeuwse gracht die vermoedelijk parallel aan een weg werd uitgegraven.

¹ Zie DEEL V, werkput 11.

Figuur 6. WP12, vlak 6, met aanduiding van de spoornummers: S1156 een Romeinse gracht; S1222 en S1223 wellicht een Romeinse waterput .

Figuur 7. Werkput 12, Profiel 1204. Doorsnede van de Romeinse waterput tot op vlak 8.

2.3.2 Vondsten

Uit de vulling werden tijdens het verdiepen 3 stukken hout bewaard (V1608, V1614, V1623). Het gaat voornamelijk om kleinere fragmenten waarin geen constructiehout in werd herkend. Enkel een grotere 'tak' kan het kern zijn van wat ooit een bredere balk was.

Daarnaast zijn er ook twee stukjes aardewerk aangetroffen (V1625). Het gaat om Romeins aardewerk waarvan één wandfragment in fijn grijs gedraaid aardewerk met donkergrijze kern en een tweede wandscherf in grof handgevormd aardewerk (figuur 9).

In de nazak S1215 werd eveneens wat aardewerk uit de Romeinse periode aangetroffen (V1497). Het gaat om fijn gedraaid aardewerk waarvan één oxideren en een tweede reducerend gebakken (rand van een beker).

Figuur 8. Stuk hout uit de vulling van de waterput. Het is niet duidelijk of het een restant is van constructiehout, of een niet bewerkte tak.

Figuur 9. V1625 Romeins aardewerk uit S1222 met telkens de foto van het baksel ernaast.

Figuur 10. Romeins aardewerk. Links: een wandscherf in fijn oxiderend gebakken aardewerk en rechts een rand van beker in fijn grijs gedraaid aardewerk (Cooremans *et al.*, zonder datum, plaat VI, 3). (Rechts zicht op het baksel) (V1497, S1215).

2.3.3 Interpretatie

Gezien de grote diepte, de ligging nabij de Romeinse gracht, de aanwezigheid van Romeins aardewerk en de afwezigheid van middeleeuwse vondsten, kan worden vastgesteld dat het een Romeinse structuur, mogelijk een waterput, betreft. Aangezien op deze locatie de verstoringsdiepte niet dieper was dan het niveau dat werd onderzocht, moet een deel van de waterput nog aanwezig zijn onder de aanlegsleuf van de nieuwe riolering. Het weinige aardewerk kan in de 2de-3de eeuw worden gedateerd.

2.4 EEN (VROEG)MIDDELEEUWSE GRACHT (EIND 8STE – 10DE EEUW)

2.4.1 Beschrijving

Ter hoogte van het Vrijetijds huis werd op het diepste onderzocht niveau een brede gracht waargenomen die de Romeinse gracht haaks doorsneed (Vlak 6= S1210 en S1249 (deels), Vlak 7= S1254). In vlak 6 werd de gracht nog niet als dusdanig herkend. De overlap met zowel de oudere Romeinse gracht als de jongere volmiddeleeuwse lagen in het oosten was onduidelijk. De gracht kon niet in zijn geheel worden onderzocht. Dit omwille van het feit dat de verstoringsdiepte (incl. buffer) reeds was bereikt, én omwille van veiligheidsredenen. Een poging om een kleine coupe te maken werd gauw gestaakt omwille van snel opkomend water. Er werd gevreesd voor dat een ondergronds geboorde waterleiding zou worden geraakt. Er werd nog extra aandacht besteed aan het winnen van vondsten uit de gracht door het oppervlak dieper uit te schaven. Er bleek ook een massief stuk hout in de gracht aanwezig (ingemeten als S931). Tijdens de rioleringswerken werden had de aannemer had (een deel van) een boomstronk uitgegraven. Een handmatige boring in de gracht gaf aan dat deze nog 80cm dieper was (dus tot ca. 18,5mTAW, dit is 2,8m onder het huidige straatniveau!).

Figuur 11. Overzicht van vlak 7 in een zone van WP12. Archeologen duiden de sporen aan: centraal loopt de oude Karolingische gracht (S1254). Achterin de Romeinse gracht (S1156) en onderaan een restant van een hune muur (S1252).

2.4.2 Vondsten

Er zijn slechts enkele vondsten die specifiek aan de grachtvulling kunnen worden gekoppeld, ondanks dat nog vóór het heropvullen van deze zone gericht naar vondsten werd gezocht door de grachtvulling dieper uit te schaven.

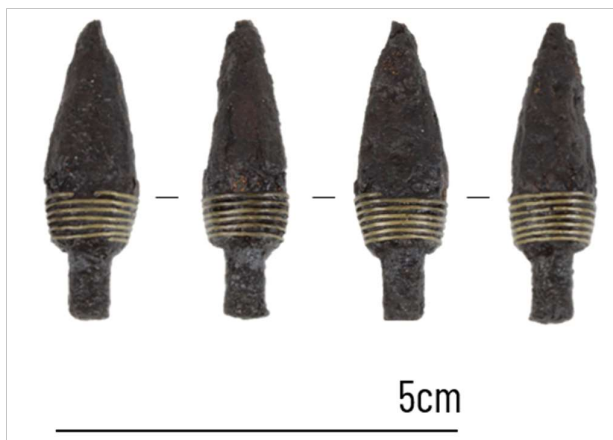
- V1631 omvat 2 stukken grijs aardewerk waarvan één wandscherf met lichtgrijze kleur en met radstempelversiering in twee banden. Een andere is laat zich niet nauwer determineren dan een wandscherf.
- V1632 bevat een stuk Doornikse kalksteen en twee stukken tegel (dikte 23 en 30mm).
- Vondst 1634 is een stuk hout. Tijdens de verwerking werd hiervan een staal genomen (M306).
- Het meest opmerkelijke is V1633: een ijzeren punt van een Karolingisch prikspoor met een typisch vergulde versiering voor deze periode.

Uit spoor S1254 is een stuk eikenhout (V1634; M309) gevonden met een diameter van ongeveer 7 cm. Het eikenhout is met 86 ringen geschikt voor dendrochronologisch onderzoek. Spinthout ontbreekt echter, wat bij een eventuele datering slechts een *terminus post quem* zal opleveren. Er waren geen gebruikssporen op het hout zichtbaar.² Het stuk hout werd echter wel op basis de ¹⁴C-methode gedateerd.

² van Haaster *et al.*, 2025, 20.

Figuur 12. V1631, aardewerk uit S1245.

Figuur 13. V1633, een typisch punt van een Karolingisch prikspoor na conservatie uit de volmiddeleeuwse laag net boven de Karolingische gracht (intrusief).

Figuur 14. V1593 een Karolingische gelijkarmige fibula na conservatie uit de volmiddeleeuwse laag net boven de Karolingische gracht (intrusief).

Figuur 15. V1634: houten stukken uit de gracht S1254. Bemonsterd tijdens de verwerking (M309) en gedateerd door middel van ^{14}C -methode.

2.4.3 Stalen

Daar waar de gracht plaatselijk werd verdiept, zijn twee pollenstalen genomen: M216 en M215. De omstandigheden waren niet ideaal wegens het opkomend water en de bemonsterde laag binnen de gracht kon niet gedetailleerd worden beschreven. Zo kan niet worden bepaald of het een dichtwerping of een gebruiksfase betrof. Maar desondanks is de informatie die deze stalen bevatten van groot belang om zicht te krijgen op het landschap en de aanwezige vegetatie tijdens die ruime periode. Daarom werden ze weerhouden voor analyse.

Daarnaast is ook een grondstaal (10I) van de centrale vulling genomen (M214). Ook dit staal werd geanalyseerd.

Aangezien het ingezamelde hout geen constructiehout betrof, werd besloten op slechts een deel te bewaren na nodige registratie was gebeurd. Dit monster werd genummerd als M306.

Figuur 16. Links: de gracht werd plaatselijk verdiept. Door snel opkomend water kon de totale diepte van de gracht niet worden bereikt. Rechts: Pollenbakken M215 -M216 in de gracht S1254.

2.4.3.1 Studie van de macroresten

In het monster voor macrorestenonderzoek werden resten van rogge, haver, vlas en walnoot vastgesteld. Deze vier soorten zijn allemaal verbonden met antropogene activiteiten. Bij de pollen werden vier stuifmeelkorrels van rogge vastgesteld (zeer weinig voor een windbestuiver), maar het vaststellen de aarspilsegmenten bij de macroresten, duidt op verbouw en/of verwerking van dit graan. Ook van vlas zijn naast enkele zaden voornamelijk de kapselfragmenten gevonden. Deze kapsels worden in een vroeg stadium van vezelproductie verwijderd door ze kapot te slaan of uit te trekken. Vlas heeft meerdere doeleinden zoals het vervaardigen van textiel, touw en olie.

Opvallend zijn de vele tientallen pitten van bramen en vlierbessen. Vlierstruiken staan in cultuurlandschappen vaak op dezelfde plaatsen als bramen, brandnetels en andere grote ruigtekruiden. Het is daarom niet helemaal zeker of we de pitten als menselijk consumptieafval mogen beschouwen. Het is heel goed mogelijk dat er bramen en vlierstruiken langs de gracht stonden.³ Het macrorestenonderzoek heeft evenals het pollenonderzoek veel oever- en moerasplanten opgeleverd. Het gaat onder andere om pijptorkruid, lisdodde, grote egelskop, watertorkruid, waterweegbree, biterzoet en moerasandoorn. Op kale plekken op de oever stonden greppelrus en waterpeper. De kale plekken kunnen zijn ontstaan door wisselende waterstand of beschadiging van de oevervegetatie door regelmatig betreding.

In het macrorestenmonster zijn drie groepen onkruiden duidelijk aanwezig:⁴

1. **Onkruiden van voedselrijke akkers en tuinen:** in archeologische context vaak in verband gebracht met moestuinen en hakvruchtakkertjes op of rond nederzettingsterreinen.

³ van Haaster *et al.*, 2025, 17.

⁴ van Haaster *et al.*, 2025, 18

2. **Onkruiden kenmerkend voor minder voedselrijke gronden:** zaden van deze onkruiden worden in archeobotanische context meestal in combinatie met rogge gevonden omdat dit graan op voedselarmere grond wordt verbouwd. De onkruiden staan tussen de rogge op de akker en kunnen met de roggeoogst of dorsafval van rogge op een nederzettingsterrein terecht komen.
3. **Planten van weinig betreden voedselrijke plaatsen:** Het gaat hierbij vooral om grote brandnetel, waarvan honderden zaden in de grachtvulling zijn gevonden. Saillant detail is dat grote brandnetels 'dol' zijn op uitgebaggerde, stikstofrijke modder langs sloten en grachten.

Verder werden ook scherpe- en/of kruipende boterbloem vastgesteld, wat kenmerkende planten zijn voor grazige vegetaties. Dat zijn graslanden die regelmatig begraasd worden. In grasland dat veel wordt begraasd breiden boterbloemen zich langzaam maar zeker uit omdat ze door vee vanwege hun giftigheid niet gegeten worden. Bijzonder waren enkele zaden van zilte rus, een schorreplant.⁵

2.4.3.2 Studie van de pollen

Aan de hand van de boompollen kan er afgeleid worden dat er in de Karolingische periode een open landschap bestaat met weinig bomen.⁶ De meeste boompollen is afkomstig van els (3,6%) en eik (3,5%), hetgeen voor deze windbestuivende bomen laag is. Deze pollen zijn waarschijnlijk uit de bredere omgeving afkomstig. Dit open landschap wordt voornamelijk gekenmerkt door grasland (45%), echter komen grassen ook voor op akkers en oevervegetaties, zoals riet(gras) en lies(gras). Echter toont het pollenpercentage een groot aanbod van graslandplanten en lintbloemige composieten aan dat het hier wel degelijk grasland betreft. Daarbij zijn alle voorkomende graslandplanten kenmerkend voor grazige vegetaties, wat aantoont dat de omgeving regelmatig begraasd en/of gehooid werd, en dat er dus sprake was van veehouderij. Een extra aanwijzing voor grazend vee zijn het voorkomen van mestschimmelsporen en een eitje van de darmparasiet zweepworm (via uitwerpselen in de gracht geraakt). In de middeleeuwen waren alle mensen, maar ook alle runderen schapen, geiten, varkens, honden, katten en vossen met zweepwormen geïnfecteerd.⁷ Tenslotte bevonden er zich langsheen de gracht oeverplanten, die voornamelijk voorkomen langs voedselrijk, stilstaand of hooguit zwak stromend water.

Uit de grachtvulling werden de pollen van verschillende cultuurgewassen vastgesteld die antropogene activiteit aantonen, namelijk gerst en/of tarwe (2,3%), hennep, hennepfamilie en rogge. Gerst en tarwe zijn zelfbestuivende granen: grote concentraties pollen komen enkel vrij tijdens het dorsen, en door het hoge percentage van deze granen in het monster is er zeker sprake van lokale verbouw en/of verwerking. Het voorkomen van pollen uit de hennepfamilie kan mogelijk wijzen op de teelt en het gebruik van hennep, met als finaal product bijvoorbeeld touw en andere stevige weefsels.⁸

De sterke aanwijzingen voor menselijke activiteit vinden ook hun weerslag in het aandeel van antropogene onkruiden. Uit deze categorie is pollen gevonden van alsem, ganzenvoetfamilie, gewone spurrie, varkensgras, perzikkruid, zwarte nachtschade en zwaluwtong (kielduizendknoop). Dit zijn allemaal onkruiden die algemeen voorkomen in tuinen, akkers, op nederzettingsterrein en andere door mensen beïnvloede vegetaties.⁹

2.4.3.3 ¹⁴C-datering

De radiokoolstofdatering op basis van plantenresten uit S1254 (M214) geven een datering in de vroege middeleeuwen, specifiek 770 tot 980 (95,4% probability).¹⁰

⁵ van Haaster *et al.*, 2025, 19. Net als bij de volmiddeleeuwse contexten zijn deze mogelijk samen met het veen uit het kustgebied naar het binnenland getransporteerd.

⁶ Dit in sterk contrast met het boompollenpercentage uit de Romeinse gracht en de andere vroegmiddeleeuwse lagen S1071 en S1073.

⁷ van Haaster *et al.*, 2025, 15.

⁸ van Haaster *et al.*, 2025, 15.

⁹ van Haaster *et al.*, 2025, 15.

¹⁰ Boudin, 2024. RICH-36176 (M214 S1254) : 1171±25BP. 68.2% probability, 770AD (11.9%) 790AD, 820AD (53.7%) 900AD, 930AD (2.7%) 940AD & 95.4% probability, 770AD (78.8%) 900AD, 910AD (16.6%) 980AD.

De radiokoolstofdatering op een stuk hout afkomstig uit de gracht S1254 (M309) geeft een datering in de vroege middeleeuwen, specifiek 430 tot 580 (95,4% probability).¹¹ Uit het submonster van de boomstronk zijn weliswaar de buitenste jaarringen gedateerd, maar omdat spinthout niet aanwezig was leverde de datering toch een te oude datering op.

2.4.3.4 Algemene interpretatie macroresten en pollen

Het natuurwetenschappelijk onderzoek geeft een open landschap weer gekenmerkt door weinig bomen (pollen) en een begraasd grasland (pollen en macroresten). Uit de gracht worden enkele cultuurgewassen vastgesteld die met zekerheid door antropogene activiteiten in de gracht terecht zijn gekomen (teelt of verwerking). Opvallend is dat zowel in de macroresten als in de pollen er sterke aanwijzingen zijn voor moestuinen en hakvruchtakkerijtjes rond de gracht (antropogene kruiden). De resultaten tonen dus een sterk beïnvloed antropogeen landschap aan in de Karolingische periode.

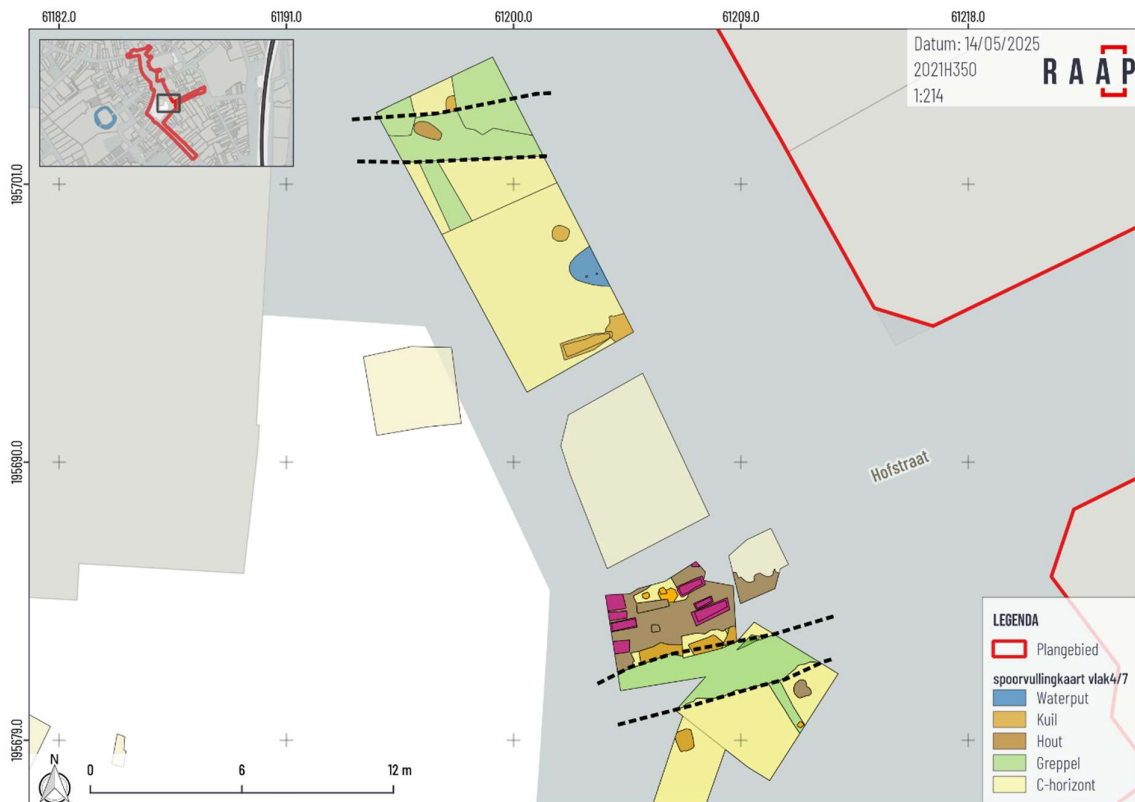
Daarnaast worden op macroniveau veel resten vastgesteld die het microklimaat rond de gracht weergeven. Rond de gracht kwamen verschillende (water)planten voor die typisch zijn langs voedselrijk, stilstaand of hooguit zwak stromend water.

2.4.4 Interpretatie

Zowel de stratigrafische ligging onder de volmiddeleeuwse zwarte pakketten en doorheen de Romeinse gracht, evenals de weinige vondsten, lieten op het terrein vermoeden dat het een vroegmiddeleeuwse gracht betrof. Eén van de twee ¹⁴C-dateeringen wijst op een datering in de periode van late 8ste tot eind 10de eeuw. De gracht is één van de weinige sporen aangetroffen tijdens het archeologisch onderzoek die mogelijk in de Karolingische periode wordt gedateerd (8ste – 9de eeuw), al blijft het ook mogelijk dat deze pas in de 10de eeuw tot stand kwam. De oriëntatie was west-oost tot licht WZW-ONO. Daarmee volgt hij eerder de oriëntatie die ook werd waargenomen bij de resten die ter hoogte van de Hofstraat zijn aangetroffen: enkele grachten en mogelijk een gebouw met fundering in witte kalksteen. In deze sporen zijn echter geen aanwijzingen ouder dan de 12de eeuw aangetroffen. De oriëntatie verschilt van de funderingen van de Karolingische centraalbouw die onder de kerk zijn aangetroffen.¹² Het onderzoek van de organische resten duiden op een open landschap met aanwijzingen van akker- en graslanden. Gezien resten van verschillende soorten oeverplanten kan worden gesteld dat het een natte gracht was.

¹¹ Boudin, 2024. RICH-36183 (M309, S1254 - TOST01) : 1553±25BP, 68.2% probability, 430AD (35.2%) 500AD, 530AD (33.0%) 570AD & 95.4% probability, 430AD (95.4%) 580AD

¹² Meersseman & Firmin, 1942

Figuur 17. Aanduiding van de oriëntatie van grachten ter hoogte van de Hofstraat. In het noorden de gracht uit de 8ste-10de eeuw, de zuidelijke is stratigrafisch 13de-eeuws of wat jonger.

2.5 ZWARTE LAGEN

2.5.1 Beschrijving

Quasi overheen de volledige werkput was een dik donker, humeus pakket aanwezig. Een gelijkaardig pakket was ook in andere omliggende werkputten aangetroffen. Dit pakket werd machinaal geleidelijk aan verdiept en in verschillende niveaus horizontaal geregistreerd. Daarnaast werden deze lagen op basis van een reeks profielen verticaal bestudeerd. Door deze wijze van registratie werd duidelijk dat dit pakket niet in één fase is opgebracht, maar er sprake is van een 'langzame' ophoging. In dat opzicht kan het worden gelinkt opeenvolging van verschillende straatniveaus en bijhorende grachten waarbij het looppniveau steeds hoger kwam te liggen. De diepte tot waar de lagen zijn aangetroffen ging plaatselijk 19,22m TAW. Dit is 2 meter onder het huidige straatniveau.

Er werden verschillende spoornummers toegekend: S1211, S1209, S1210, S1244, S1250, S1251, S1298, S1261, S1269, S1270, S1271, S1280, S1281, S1308, S1318.

Doorheen de volledige werkput gaat het voornamelijk om grachtvullingen. In de vlakken kon immers het lineaire verloop van noord naar zuid worden gevolgd. Dankzij de waarnemingen in de andere werkputten kan een link met de grachten flankerend aan straten worden gelegd. In werkput 2, gelegen in het verlengde van werkput 12, werd onder het huidige voetpad de resten van een wegdek (opgebouwd met veldstenen) aangetroffen. Op basis van deze oriëntatie en de ligging (steeds in het oosten van de werkput) kan worden verondersteld dat de effectieve weg zich onder het huidige voetpad was/is gelegen. Resten van een weg zoals deze in andere werkputten langsheen de markt en kerk zijn opgegraven zijn hier nauwelijks aanwezig. In vlak 6 werd een laag met meer veldstenen aangetroffen (S1307) en concentraties veldsteen in bepaalde donkere lagen en in de grachten duiden op de aanwezigheid verharde middeleeuws straatniveaus. Afgespoelde veldstenen waren duidelijk zichtbaar in profiel P1208, waarbij zowel in laag 9 als in laag 12 heel wat veldstenen zijn aangetroffen.

Figuur 18. Noordelijk deel van WP12, vlak 4 met aanduiding van de verschillende profielen op de donkere lagen.

Figuur 19. Profiel 1208. Zicht op de middeleeuwse lagen ten opzichte van het huidige straatniveau.

Figuur 20. Profiel 1209. Zicht op de middeleeuwse lagen (Vlak 4, S1261) met centraal vaag de restanten van een gracht(/greppel). Rechts de aanzet van een laatmiddeleeuwse fundering S1283 in gele baksteen.

Figuur 21. Profiel 1211. Zicht op enkele scherp afgelijnde humeuze pakketten. Gezien de scherpe horizontale gelaagdheid betreft het mogelijk lengtedoorsnedes op de vullingspakketten van een gracht die dwars op de baan waren gelegen.

Figuur 22. Zicht op de donkere lagen, vlak 3 met op de achtergrond de registratie en staalname in P1211.

Naast deze noord-zuid grachten en greppels waren er ook resten van greppels aanwezig met een oost-west oriëntatie. Vermoed wordt dat deze zorgden voor waterafvoer van nabijgelegen gebied richting de (hoofd)grachten naast de weg. Voorbeelden hiervan zijn S1280 en wellicht ook de verschillende scherpe lagen in profiel P1211.

De uitgraving van de grachten was in sommige gevallen erg scherp, ondanks ze voornamelijk zijn uitgegraven doorheen donkere middeleeuwse lagen. Deze dikke pakketten zijn ontstaan door geleidelijk aanbrengen van allerlei materiaal. Zo was hier en daar duidelijk dat kleine kuiltjes werden opgevuld. Dit gebeurde onder meer met assen van haarden. Assen werken immers vocht-absorberend, wat tijdens natte periodes in een dergelijk drassige omgeving wel eens nuttig kan zijn.

Figuur 23. Doorsnede van een greppel (S1315), aangelegd doorheen middeleeuwse humeuze lagen.

2.5.1.1 Een wegdek

Slechts op één locatie waren een grote hoeveelheid veldstenen aanwezig (vlak 5, S1246). Het ging om een (plaatselijk) verhard wegdek. Dit bevond zich op een diepte van 19,7m TAW. Gezien deze slechts op een beperkte plaats zijn aangetroffen, gaan het mogelijk om een plaatselijke gevulde put. Langsheen de stenen waren wat houten balkjes/takken geplaatst om de stenen op hun plaats te houden.

Figuur 24. Op één locatie werden een concentratie aan veldstenen waargenomen (S1246). Het gaat om een plaatselijke verharding van een weg en/of het opvullen van een kleine put ter hoogte van een straat.

2.5.1.1 Boringen

Op basis van twee boringen (B12 en B13) werd de diepte van de donkere pakketten verder bepaald. Ter hoogte van profiel 1010 en 1211 werd nagegaan op welke diepte de natuurlijke bodem aanwezig was. Op beide plaatsen werd de natuurlijke bodem aangetroffen op diepte van ca. 18,9m TAW. Dit is 2,6m onder het huidige straatniveau.

2.5.2 Vondsten

In de vele zwarte lagen werden heel wat vondsten aangetroffen. Het gaat bijna uitsluiten over sterk gefragmenteerd materiaal waaronder bot, aardewerk en metaal. Hieronder worden enkele algemene maar ook opmerkelijke vondsten vermeld.

Voor het aardewerk gaat het om fragmenten afkomstig van de vormen kogelpot, (kook?)kannen, pannen, vuurklok en tuitpot. Deze vormen zijn voornamelijk vervaardigd in grijs aardewerk, maar ook vroegrood, rood en hoogversierd komen voor. Een stukje in steengoed is een bodem met uitgeknepen standring. Als uitzondering tot dit voornamelijk vol tot laatmiddeleeuws aardewerk werd een stukje terra sigillata aangetroffen. Dit stukje dateert uit de Romeinse periode en kan dus als intrusief worden beschouwd.

Ook binnen de categorie van het metaal werden voorwerpen uit de Romeinse periode aangetroffen. Het gaat meer bepaald om een wagenaspen (V1767) en een schijffibula met email (Romeins) (V2708). Daarnaast zijn erg veel kleine stukjes in ijzer, lood en loodtin gedetecteerd uit de volle middeleeuwen. Het gaat onder meer om een deel van een mes, krammen en nagels.

Het handverzamelde bot leverde ca. 90 stukken op van verschillende dieren. Het gaat voornamelijk om rund, maar ook beenderen van schaap/geit, varken en vogels zijn verzameld. In het zuidelijke deel werd onderaan het donkere pakket een volledig skelet van een hond opgegraven (V1612, S1211).

Op basis van het dateerbaar materiaal en de relatie tot de vergaarde dateringen van de donkere lagen in andere werkputten kan een datering in de 12de en 13de eeuw worden vooropgesteld. Het opsplitsen van de vondsten per laag is weinig zinvol omdat over het de volledige dikte gelijkaardige vondsten zijn aangetroffen, die over het algemeen niet nauwer kunnen worden gedateerd dan deze periode.

Figuur 25. Deel van een bodem in terra sigillata (V1348) met aanwezigheid van 'rouletting' (Type 18/31R).

Figuur 26. Vondsten uit S1209 (V1496): rand van een dolium (Romeins) en wand in vroegrood aardewerk (volle middeleeuwen).

Figuur 27. Vondsten uit S1308 (V1733): Stukje Terra Sigillata, grijs gedraaid aardewerk en oor met radstempel in hoogversierd aardewerk.

Figuur 28. Vondsten uit S1318 (V1740): oor en wandscherf in vroegrood, randen van een kogelpot en pan in grijs aardewerk, stukje in hoogversierd aardewerk met ruitpatroon.

Figuur 29. Vondsten uit S1318 (V1758): Stukken van een kan in hoogversierd aardewerk, vroegrood aardewerk en grijs aardewerk waaronder ene rand van een kogelpot.

Figuur 30. Vondsten uit S1250 (V1580): Rand en schouderfragment van een kogelpot en wand in vroegrood aardewerk met loodglazuur

Figuur 31. Vondsten uit S1269 (V1652): Maaslands aardewerk, waaronder een tuitpot, stukje vroegrood aardewerk, en twee scherven in grijs aardewerk (kogelpot).

Figuur 32. Vondst uit S1320 (V1751): schouder van kan in vroegrood aardewerk met radstempelversiering.

Figuur 33. Romeinse wagenpen na conservatie (VI716 – S1320).

Figuur 34. Een Romeinse schijffibula (120-250) na conservatie (V2708- S1320).

2.5.3 Staalname

Er zijn heel wat stalen genomen in functie van micromorfologisch onderzoek. Op basis van het onderzoek van slijpplaatjes die hieruit kunnen worden vervaardigd kan de genese van de donkere lagen worden onderzocht. Daarnaast zijn er ook grondstalen genomen voor analyse van macroresten en pollen. In functie van het eindrapport werden geen van deze stalen weerhouden voor verder onderzoek. Ze kunnen echter zeer nuttig zijn om meer informatie te verkrijgen over de precieze genese van de middeleeuwse lagen.

Figuur 35. Staalnames in de donkere lagen van profiel P1211. Het gaat wellicht om een opeenvolging van grachten die in de lengte werden gecoupeerd.

2.5.4 Interpretatie

De volledige zone kende in de middeleeuwen een geleidelijke ophoging met als resultaat een pakket van organische lagen van een anderhalve meter dik. De opeenhoping van grond, uitgraven van grachten doorheen deze lagen, opvulling met afval en dempen van kleine depressies in het loopvlak hebben ervoor gezorgd dat het terrein systematisch ophoogde. De afwatering gebeurde door een reeks greppels die mogelijk aansloten op de grachten parallel met een wegdek. Van dit wegdek zelf zijn er nauwelijks resten aangetroffen. Slechts in- en/of afgespoelde veldstenen in de donkere lagen wijzen erop dat dit er wel heeft gelegen. In vergelijking tot de westelijke zijde van de markt is het aantal vondsten eerder laag. Dat kan erop wijzen dat er zich minder activiteiten plaatsvonden, of dat het geen hoofdas/- weg betrof. Op basis van de vondsten kan het volledige pakket in de late 12de en 13de eeuw worden gedateerd.

2.6 HET MIDDELEEWS GRAFVELD

In deze werkput werden net als in de aansluitende werkput 11 enkele inhumaties aangetroffen. De algemene informatie werd beschreven in Deel 5 - WP11 van dit eindverslag. Voor het gespecialiseerd onderzoek van het skelet wordt verwezen naar het hoofdstuk 7.

2.7 FUNDERING IN WITTE KALKSTEEN

In een kleine uitbreiding in het zuidoosten van deze werkput werd in vlak 4 en 5 een uitbraakspoor (S1149) van een fundering (S1206) geregistreerd. Enkele grotere brokken natuursteen bevonden zich nog *in situ*. Het ging over één laag onregelmatige blokken in een witte kalksteen. Deze waren in een in de natuurlijke bodem uitgegraven sleuf gelegd. Ondanks het beperkte oppervlak kan de richting van de 40cm brede fundering worden bepaald, namelijk NW-ZO. Het uitbraakspoor doorsneed enkele oudere grondsporen waarvan de datering niet is gekend. In de werkputwanden waren restanten van de aanlegsleuf zichtbaar. De diepte waarop de stenen zijn aangetroffen was op 19,75m TAW (d.i. 1,25m onder het voormalige wegdek van de markt)

Meer naar het noorden toe werd in vlak 4 eveneens een spoor aangetroffen met erg veel brokjes natuursteen (S1196). Ook hier ging het om een beige zandsteen en niet om de veelvoorkomende grijze veldsteen. Het langwerpige spoor was in coupe komvormig en doet eerder denken aan een gracht die met puin is gevuld. De diepte waarop dit spoor werd aangetroffen was ca. 19,65m TAW. In coupe bleek deze bewaard tot 19,35m TAW. Parallel hiermee liep op 6m ten zuiden ervan een sterk gelijkaardige gracht. Deze was evenwel niet met puin gevuld.

Ondanks er geen onmiddellijke relatie is tussen de fundering en de met puin gevulde gracht, lijkt het mogelijk het puin van een structuur deels in de gracht werd gedumpt. Ook de overeenstemmende dieptes wijzen mogelijk op een connectie tussen beide sporen.

Wat de aard en datering is van de verdwenen structuur blijft onduidelijk. Daarvoor werd een té klein onderdeel opgegraven. Een mogelijke optie was dat het de basis van een kerkhofmuur of kapel betrof, aangezien het merendeel van de skeletten zich binnen het areaal bevinden die door de funderingsresten en de grachten werd afgebakend. Echter, in het profiel P1203 was duidelijk zichtbaar dat de met puin gevulde gracht doorsneden werd door een grafkuil, en dus ouder is dan deze rustplaats. Zowel dit oudere graf (S1995) als een tweede grafkuil (S1221) bevonden zich ten noorden van de gracht, en dus 'buiten' het veronderstelde begravingsareaal. Deze gegevens wijzen er dus op dat de noch de grachten, noch de fundering in beige kalksteen in relatie staat tot het grafveld.

Voor de nodige foto's en plannen wordt verwezen naar Deel 5 - WP 9 en 11. De resten bevonden zich immers nabij deze werkputten waardoor ze in dat deel tesamen worden besproken.

Figuur 36. Blokken kalksteen (S1206) en resten van uitbraak in de natuurlijke bodem, afkomstig van funderingen die ouder zijn dan het grafveld. Rechts versterking door een recente riolering.

Figuur 37. Profiel 1203 met onderaan links grafkuil S1995 en centraal de gracht S1196 met bouwpuin. Deze locaties werd jammer genoeg deels vergraven door een afvoerbuys. Links van deze buis de donkere lagen die kunnen worden gelinkt met de middeleeuwse ophogingspakketten.

2.8 13DE-EEUWSE GEBOUW IN GELE BAKSTEEN

2.8.1.1 Beschrijving

In het centrale deel van WP12, ten noorden van het vrijetijdshuis zijn resten van een vrij omvangrijk gebouw in gele baksteen opgegraven. De eerste sporen tekenden zich af in vlak 3 (op 20,5m TAW) als een reeks uitbraaksporen en wat vaag metselwerk in rode baksteen. Pas in vlak 6, na het verdiepen rondom het metselwerk, kwam de structuur (in de databank benoemd als structuur 2) volledig in beeld. Het gaat om een rechthoekige constructie van minstens 9,4m lang, met in het noorden een uitbouw. Voor de bouw was een bouwput uitgegraven doorheen de middeleeuwse zwarte pakketten. De lange en korte zijden waren opgetrokken in gele baksteen en was anderhalve steen breed (nl. ca. 50cm). Er werd tijdens de opgraving aan de binnenzijde van de fundering een kleine zone handmatig verdiept. De muur was minstens nog 80 cm diep bewaard (tot ca. 19,6m TAW). De onderkant kon wegens de hoge waterstand jammer genoeg niet worden bereikt. Ook na het machinaal verdiepen tot een volgend niveau was het metselwerk nog overal aanwezig (vlak 7, op 19,5m TAW, dit is 2m -mv). Het metselwerk was aan beide zijdes ordelijk opgetrokken, zonder dat een vast verband voor het metselwerk werd gehanteerd.

Tegen de korte noordelijke zijde bevond zich een sokkel in metselwerk (S1290). Deze had een afmeting van 1,0 x 0,7m en lag in lijn met de sokkels van werkput 1 (zie deel 5, WP1).

Eveneens tegen deze noordelijke zijde waren haaks twee kleinere muurtjes waargenomen (S1294 en S1295). Daartussen bevond er zich heel wat steenpuin (S1299). Na het opkuisen van het puin bleek wat metselwerk in gele baksteen *in situ* aanwezig. Vermoed wordt dat het de basis betrof van een toegang naar een ondergrondse verdieping. Ter hoogte met deze toegang lagen nog een reeks bakstenen *in situ* (S1298) die mogelijk in verband kunnen worden gebracht met de trapconstructie op deze locatie. Deze zone was door latere graafwerken sterk verstoord waardoor het onderzoek en de interpretatie werd bemoeilijkt.

Tabel 2. Baksteenformaten van structuur 2, het centrale gebouw in gele baksteen.

Structuuronderdeel	spoornummer	Baksteenafmetingen in mm
N-Z Funderingsmuur	S1265	290 X 135 X 75 280 X 140 X 70
Massief	1290	? x 145 X 75 ? x 130 X 65
Zijmuurtjes van de vermoedelijke trapconstructie	1294, 1295	290 X 140 X 70 290 X 140 X 75

Figuur 38. Deel van WP12, vlak 6, met weergave van het muurwerk en aanduiding van spoornummers, coupes en profielen.

Figuur 39. In vlak 3 tekenden zich puinige sporen in rode en gele baksteen zich af. Het rode baksteenpuin afkomstig is van jongere gebouwen en gebruikt werd om deze zone na afbraak van het oudere gebouw te dempen.

Figuur 40. Zicht op de funderingen in vlak 6.

Figuur 41. Zicht op de fundering van een groots gebouw tijdens het inmeten van het metselwerk. De uitbouw is mogelijk de aanzet van een trappenpartij naar een ondergrondse ruimte. Het geheel werd aangelegd in de donkere middeleeuwse pakketten.

Figuur 42. Zicht op het metselwerk dat als aanzet van een trap wordt geïnterpreteerd. Linksonder de aanzet van de sokkel (S1290) tegen de korte zijde.

Figuur 43. Zicht op het metselwerk dat als aanzet van een trap wordt geïnterpreteerd.

Figuur 44. Plaatselijke verdieping van aan de binnenzijde van het gebouw (S1265).

Figuur 45. Binnenzijde van het metselwerk van het gebouw. Dikte van de 10 lagen was 82cm.

Figuur 46. Aan de binnenzijde van de fundering S1265 waren de lagen tegen de fundering geworpen. Ze kunnen worden gelinkt met het dichten van een bouwput of aanlegseuf. Daarboven werd eveneens metselwerk aangetroffen (S1285). Het gaat wellicht om de aanzet een niet-dragende binnenmuur.

Figuur 47. Doorsnede van de fundering van het gebouw (S1265) met links de vulling (S1266) van een bouwput of kelderverdieping, en rechts de middeleeuwse zwarte lagen (S1267).

Figuur 48. In profiel 1209 was duidelijk zichtbaar dat door middel van een bouwput het metselwerk S1265 doorheen de middeleeuwse lagen was opgetrokken.

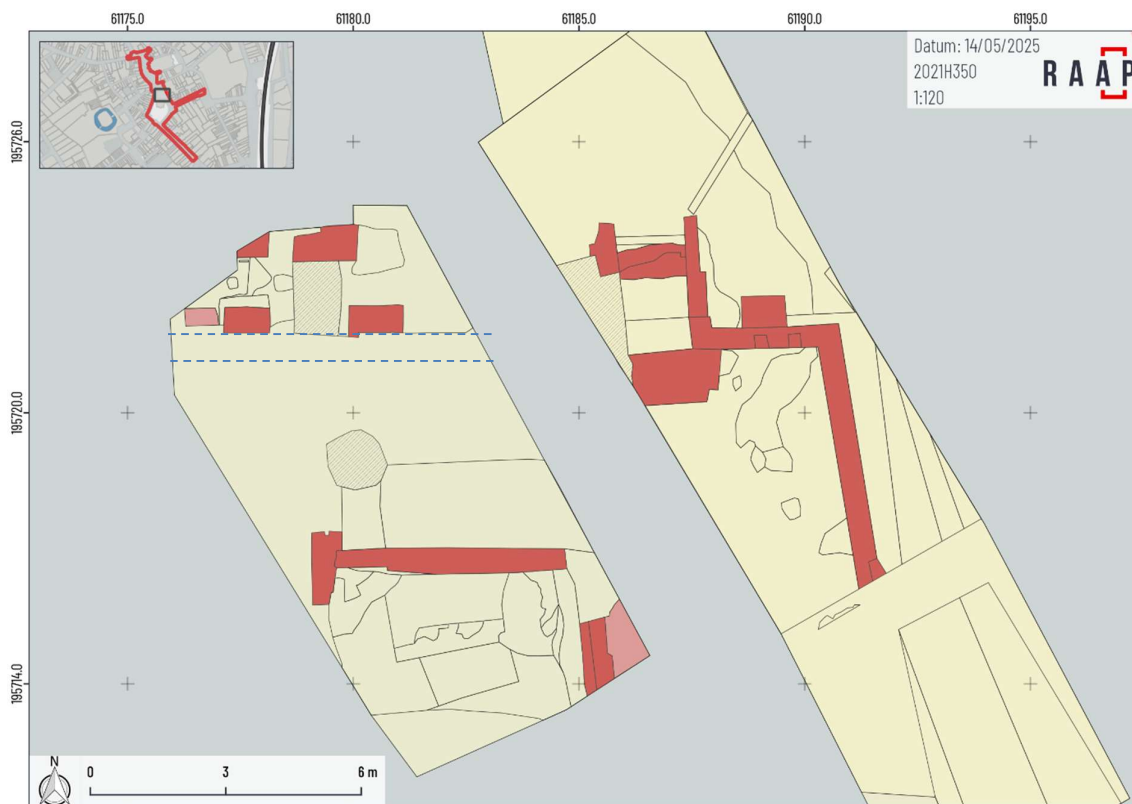
2.8.1.2 Interpretatie

De funderingen die zijn opgegraven in werkputten 1 en 12 wijzen op een omvangrijk gebouw, gelegen centraal in de stad. Op basis van de opgetekende muurresten ging om eerder om een U-vormig gebouw (of vierkant gebouw met binnenkoer?), en niet om een rechthoekige constructie. Aan de noordelijke zijde werden sokkels opgetrokken die geïnterpreteerd worden als dragers voor steunberen. Wat dit tegenspreekt is de afwezigheid van een sokkel op de hoek van het gebouw, waar een steunbeer het meest functioneel is. Evengoed betreft het de basissen van een bovengrondse galerij aan de voorgevel van het gebouw. De fundering van de (voor?)gevel werd in het verleden deels (in WP1) afgebroken, maar kan op basis van de overgebleven sokkels worden gereconstrueerd. Twee losstaande sokkels ten westen van de trappenpartij lijken op basis van het metselwerk tot een andere bouwphase te horen. De uitvoering was veel slordiger dan de sokkels tegen de funderingsmuur.

Op basis van de baksteenformaten en de textuur en kleurvariëteit van de bakstenen kan deze constructie in de 13de eeuw worden gedateerd. Gezien de grote en ligging betreft het een profaan openbaar gebouw.¹³ Uit historische bronnen is geweten dat Torhout beschikte over een belfort en een hal. De opbouw doet sterk vermoeden dat de resten van de laatmiddeleeuwse handelshal betreft. Ze leveren voor het eerst een bewijs dat de hal zich centraal in de stad bevond, en niet op een verondersteld marktplein ter hoogte van het bouwblok Zuidstraat-Bassinstraat-Boeiaardstraat-Hofstraat, zoals hier en daar in de literatuur wordt aangehaald.¹⁴

¹³ De functie en datering werden besproken met V. Debonne (agentschap Onroerend Erfgoed).

¹⁴ Mestdagh, 2000, 32.

Figuur 49. Weergave van het muurwerk in WP1 (vlak 3) en WP12 (vlak 5 en 6). De funderingen behoorden tot eenzelfde groots gebouw met kelderverdieping. In stippellijn de reconstructie van de noordelijke fundering.

Figuur 50. Gegeorefereerde droneopnames van de funderingen (WP1 en WP12).

Figuur 51. Dronefoto's van de werkputten 1 en 12 met aanduiding van de funderingen van de 13de-eeuwse hal, geprojecteerd op een recente luchtfoto (AGIV, 2024).

2.9 LANGWERPIGE KUILEN MET VERBRANDE LEEM EN HOUTSKOOL

De hier besproken sporen liepen eveneens door in WP11 en worden hieronder samen besproken.

2.9.1 Beschrijving

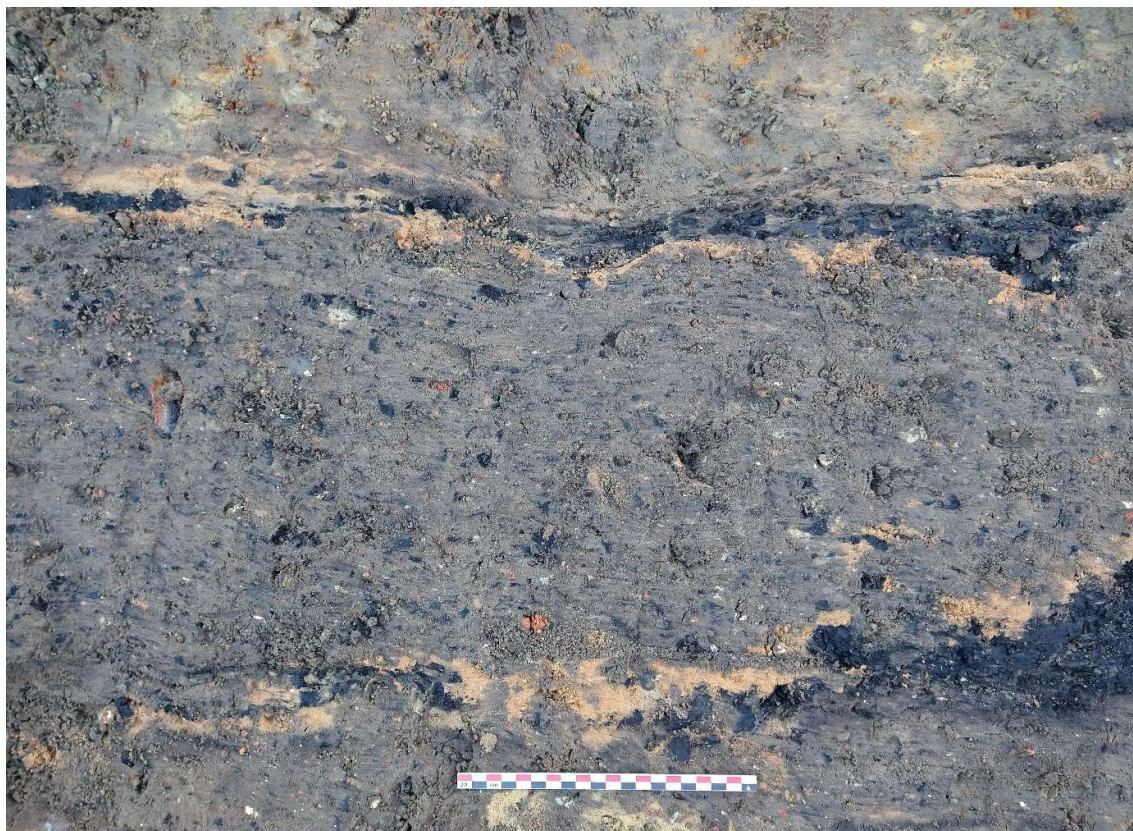
Op de eerste twee aangelegde niveaus werden enkele sporen met verbrande leem of grotere hoeveelheden houtskool aangetroffen. Het ging om 3 parallelle lineaire sporen met west-oost-oriëntatie: S1168/11173, S 1167 en S1161. Ze waren 40cm breed en in doorsnede gingen ze slechts 10cm diep. Terwijl tussen de eerste 'greppel' en de tweede op 1,3m van elkaar waren gelegen, was de tussenafstand tussen de tweede en de derde slechts 60cm. De kuilen bevond zich bovenop een in veldsteen geplaveid loopvlak dan in ten vroegste in het begin van de 14de eeuw wordt gedateerd (zie deel 5, WP11).

Figuur 52. Spoor 1167 en 1168 in vlak 2: lineaire sporen met erg veel houtskool en wat verbrande leem.

Figuur 53. Zicht op de langwerpige kuil S1161 (vlak 2) met houtskool en verbrande leem. In doorsnede was deze slechts 4cm dik bewaard.

Figuur 54. Detail van spoor 1168.

Figuur 55. Coupe op S1186.

2.9.2 Vondsten

In het spoor zaten twee scherven in rood aardewerk die algemeen na 1300 en tot 1550 kunnen worden gedateerd.

Het materiaal in de lagen errond werd verspreid wat vondsten ingezameld waaronder een kogelpotfragment, een stuk van een kan, nagel, stukje glas, stuk Romeins aardewerk: dus sterk vermengd materiaal.

2.9.3 Staalname

Er werd uit deze sporen één staal genomen, Monster M209. Het betreft een houtskoolstaal in functie van houtsoortbepaling en/of datering van het spoor. Gezien het één van de jongste resten gaat op de top van het bodemarchief, en om duiding te krijgen over de aard van deze langwerpige sporen, werd het staal geselecteerd voor verdere analyse en voor een ¹⁴C-datering.

2.9.3.1 Antracologisch onderzoek

De 2 mm-fractie laat vooral houtskoolfragmenten van takken met diameters van 1 tot 3 cm zien. Het merendeel van de takfragmenten is van eikenhout (ruim 87%). Het gaat vooral om gespleten takken met gereconstrueerde diameters tussen 1 en 3 cm. Het is mogelijk dat de takken al gespleten waren voor verkolen. De meeste fragmenten hebben een vervormde houtstructuur en scheuren langs of in de houtstralen. Vanwege dat laatste is het waarschijnlijker dat de takken tijdens het verkolen zijn gespleten. Verder zijn takfragmenten van een mogelijke appelachtigen (1x), els (5x), hazelaar (2x) en wilg (3x) gedetermineerd. Opvallend zijn de vele schorsfragmenten van takken die niet op soort te brengen zijn. Het is aannemelijk dat die onder andere afkomstig zijn de gedetermineerde takfragmenten.¹⁵

2.9.3.2 ¹⁴C-datering

Een radiokoolstofdatering op het houtskool plaatst S1168 (M209) in de postmiddeleeuwen, specifiek 1510 tot 1660 (95.4% probability).¹⁶

¹⁵ van Haaster *et al.*, 2025, 42.

¹⁶ Boudin, 2024. RICH-36175 (M209, S1168) : 290±22BP, 68.2% probability, 1520AD (45.9%) 1570AD, 1630AD (22.3%) 1650AD & 95.4% probability, 1510AD (63.6%) 1600AD, 1610AD (31.8%) 1660AD

2.9.3.3 Interpretatie van het antracologisch onderzoek

Voor zover te reconstrueren zijn de fragmenten in dit monsters van takken met diameters tussen 1 en 3 cm, ongeacht de houtsoort. Een dergelijke eenvormigheid in takdiameter zou niet in een natuurlijk assemblage te verwachten zijn. In het rapport geven de specialisten aan dat het mogelijk om de verkoolde takken kan gaan die afkomstig zijn geweest van een vlechtwerk of in een ander type constructie gediend hebben.¹⁷

2.9.4 Interpretatie

Tijdens het veldwerk werden de sporen geïnterpreteerd als verbrande dwarse liggers, mogelijk afkomstig van een gebouw in vakwerk. Tijdens een opgraving in Ninove werden gelijkaardige sporen aangetroffen. Deze werden geïnterpreteerd als kuilen, en niet als verkoolde balken. Op basis van de vondsten werden ze in de 14de-eeuw gedateerd. Analyse van het hout toonde aan dat het om verschillende houtsoorten betrof en er ook twijgjes en takken aanwezig waren. De kuilen werden herhaaldelijk uitgegraven. Gezien de specifieke locatie op de Graanmarkt zijn ze gedefinieerd als stookplaats waarin gloeiende houtskool werd gelegd om tijdens vochtige periodes het graan dat op de zolders van de hal was opgeslagen, droog te houden.¹⁸

Voor de parallelle stroken in Torhout zijn echter geen aanwijzingen voor heruitgravingen. De studie van het houtskool wast daarbij specifiek op resten van gespleten eikentakken van ca. 3cm, wat kan wijzen op een bovengrondse afrastering in vlechtwerk. Dat er ook wat verbrande leem aanwezig was, wijst daarbijkomend ook op de mogelijke afwerking met leem. Er zijn echter geen grote brokken waargenomen zoals deze in de kuilen met verbrande leem, aangetroffen op de markt (zoals in WP3 en WP8). Hierdoor is het eerder onwaarschijnlijk dat om wanden van gebouwen in vakwerk betreft.

Op basis van de ¹⁴C-dateringen kan dit vlechtwerk gedateerd worden tussen 1510 tot 1660. Ze maken deel uit van de weinige resten die uit deze periode zijn aangetroffen. Torhout werd tijdens de godsdienstoorlogen zwaar geteisterd en ging een groot deel van de stad in 1578 in vlammen op.¹⁹ Deze resten zijn daar mogelijk een getuigen van. Als is het mogelijk dat de sporen van brand te linken zijn met aan andere gebeurtenis.

2.10 KUILEN

2.10.1 Beschrijving

Ter hoogte van de begraafplaats zijn op vlak 4 en 5 nog een reeks kuilen waargenomen die hier dienen te worden besproken.

S1230 bevond zich tegen de oostelijke rand van de put en kon dus niet in zijn geheel worden onderzocht. Het gaat om een vrij rechthoekige kuil (1,2m x min. 1m) met gevlekte vulling. Statigrafisch bevond deze kuil zich onder de middeleeuwse lagen en het 14de-eeuws kerkhof en was in de natuurlijke bodem gegraven. De vulling bevat ook wat vlekken en brokken natuurlijke bodem. Uit de vulling werden twee fragmenten dakpannen van het Romeinse type ingezameld (V1610). De aanwezigheid van Romeins materiaal heeft niet te verwonderen gezien de aanwezigheid van de waterput en de gracht uit deze periode. Het wil niet betekenen dat de kuil eveneens uit deze periode dateert. Daarnaast werden er ook heel wat veldstenen in aangetroffen.

Sporen S1233 en S1235 tekende zich in vlak 5 af als twee verschillende sporen. Het oudste, S1233, was een rechthoekig spoor (1,4m x 1,1m) met een vlekkeligere vulling die veel natuurlijke grond bevatten. Omwille van de gelijkaardige grootte en vulling als S1230 wordt uitgegaan van een gelijktijdige uitgraving. De tussenafstand bedroeg ca. 1,6m. De centrale punten lagen ca. 3m van elkaar verwijderd. S1235 werd duidelijk doorheen S1233 uitgegraven. Het ronde spoor met een donkere kern doorsneed ook de Romeinse gracht S1156. In coupe was duidelijk een paalkern (doorsnede ca. 20cm) aanwezig. Deze laat geen twijfel bestaan over de aard van het spoor. Overheen

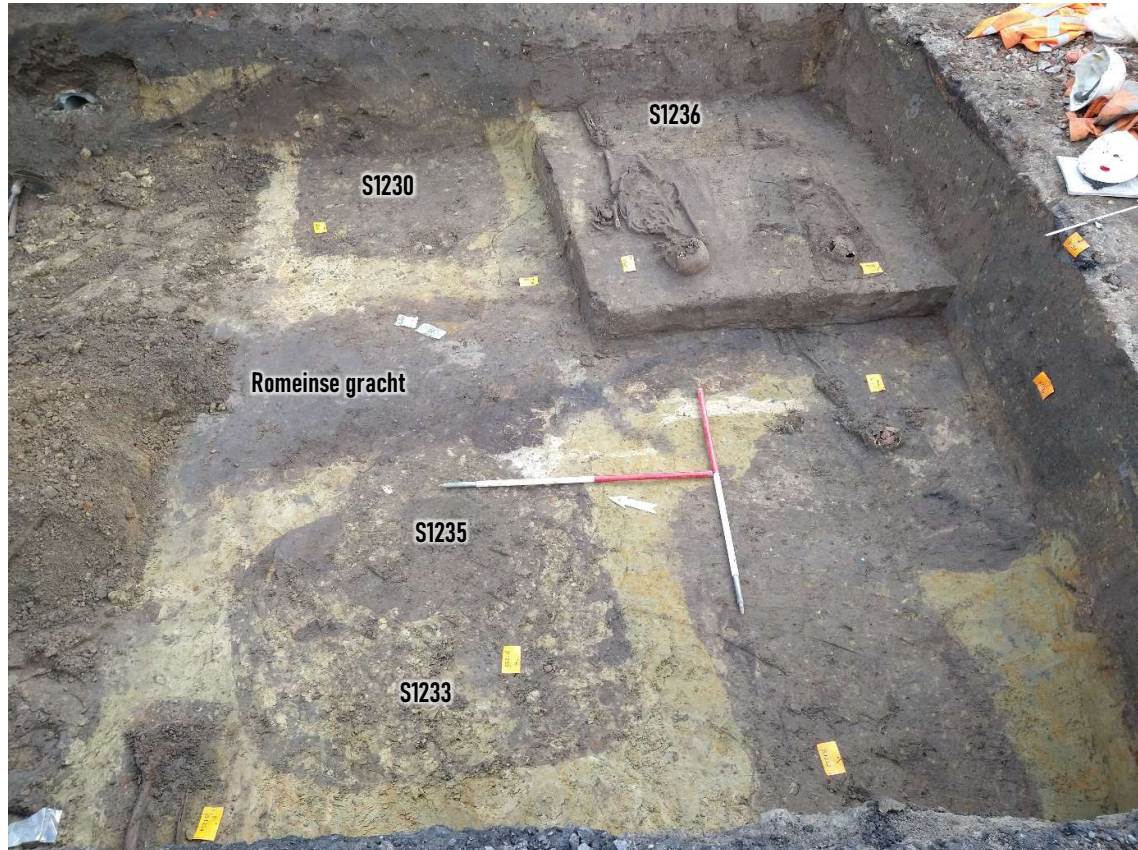
¹⁷ van Haaster *et al.*, 2025, 43.

¹⁸ Verwijzing naar Van klinkenborg Ninov

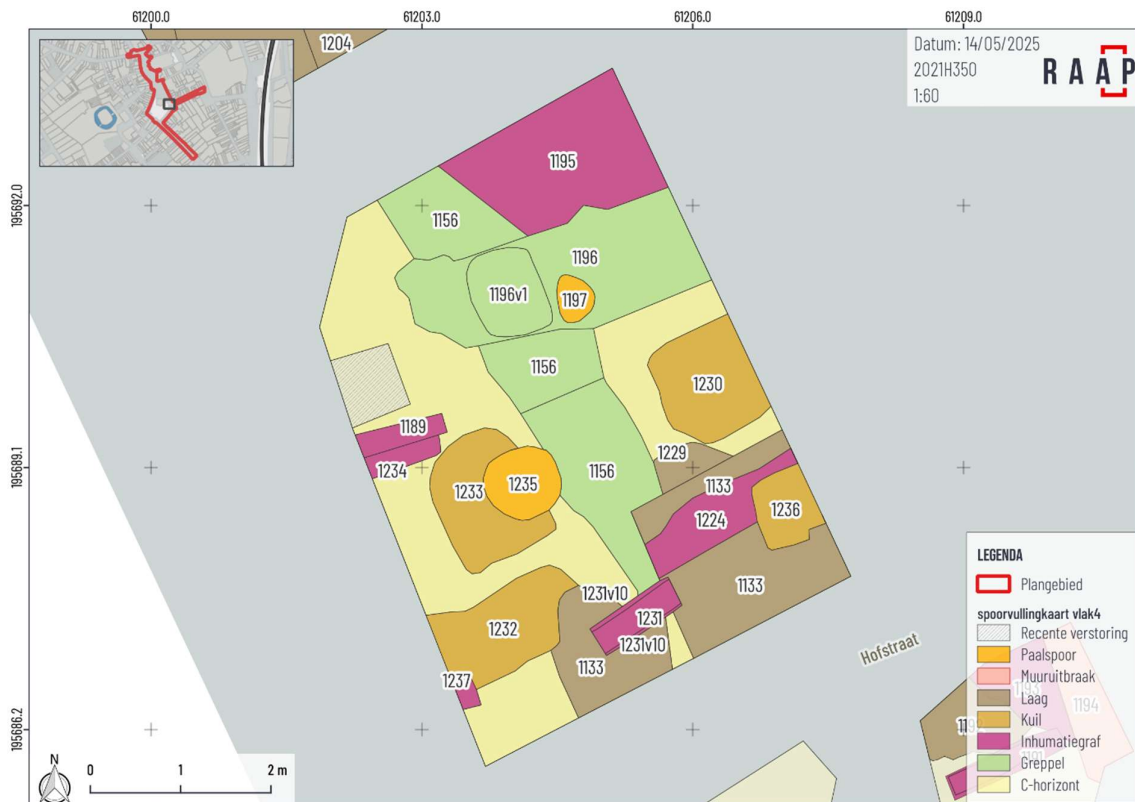
¹⁹ <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/14712>

het spoor bevond zich op een hoger niveau een skelet. De paalkuil is dus jonger dan de Romeinse gracht, maar ouder dan het 14de-eeuws kerkhof. In beide sporen werd enkel wat kleine stukjes bot in aangetroffen.

S1236 bevond zich op 60cm ten zuiden van S1230 en werd geregistreerd in vlak 3 (op 20mTAW). De kuil doorsneed het skelet waardoor het zeker als jonger kan worden beschouwd. De relatie met de middeleeuwse donkere lagen was onduidelijk. Gezien het spoor vrij hoog in bodemarchief aanwezig is, en het 13de/14de-eeuws kerkhof doorsneed, is een datering vanaf de 14de eeuw aannemelijk.

Figuur 56. Vlak 4 met aanduiding van enkele kuilen doorheen en onder de grafkuilen.

Figuur 57. Vlak 4 met weergave van de verschillende sporen.

Figuur 58. Kuil S1233 met daardoorheen paalkuil S1235 met paalkern.

Figuur 59. Doorsnede van S1230 langsheen de putrand.

2.10.2 Interpretatie

De verschillende kuilen kunnen niet met elkaar in verband worden gebracht of exact worden gedateerd. De kuil met paalspoor wijst op een houten constructie, die gezien de afmeting van de paalkern, niet licht moet zijn geweest. Bovenop de vulling van deze kuil waren skeletten gelegen. Kuil S1236 gaat doorheen een skelet en is dus jonger. Op basis van de stratigrafie kon niet worden bepaald of S1236 jonger of ouder dan het kerkhof is. Het gaat om gelijkaardige structuren, maar hun onderlinge relatie blijft onduidelijk. Hypothetische gaat het om structuren die gelinkt kunnen worden met het kerkhof, zoals kleine doodshuisjes, die op verschillende momenten binnen dit grafveldje zijn geplaatst. Omdat een paal doorheen een skelet hen werd gezet, wijst erop dat op dat moment bovengronds geen aanwijzing meer was van dit graf.

De functie van de palen blijft alsnog onduidelijk. Ze wijzen echter wel op de snelle opeenvolging van activiteiten die op deze locatie plaatsgevonden, zowel vóór, tijdens, als na de aanwezigheid van het grafveld. Doordat de opgraafzone in oppervlakte was beperkt, was het niet mogelijk enig ruimtelijk inzicht te verwerven en de sporen beter de plaatsen in tijd en ruimte.

2.11 19DE/20STE-EEUWSE BEBOUWING

Er zijn nog vaag wat resten zichtbaar van de bebouwing die er in de 19de eeuw aanwezig was. In het eerste vlak zijn de funderingen in rode baksteen en kalkmortel geregistreerd. Bij een projectie van deze funderingen op de 19de-eeuwse kadasterplannen kan geen link gelegd worden met de toenmalige gebouwen. Hierdoor wordt uitgegaan van een oudere datering. De fundering sloot echter relatief mooi aan op de voorgeven van het stadhuis uit 1715. Mogelijk gaat het om de fundering van een muur of plint in baksteen die een deel van terrein naast het oude stadhuis omsloot.

Figuur 60. Sporenplan van vlak 1 ter hoogte van de oostzijde van het vrijetijdshuis, met aandacht voor het muurwerk, geprojecteerd op het GRB.

Figuur 61. Resten van een muur uit de 19de/20ste eeuw, een restant van een erfafbakening.

3 ALGEMENE INTERPRETATIE

In deze werkput werd een zeer ruime archeologische dataset verkregen. De oudste resten dateren uit de Romeinse periode. Naast het vervolg van het traject van de gracht die ook in WP11 werd aangehaald, gaat het om minstens één bijkomend spoor, wellicht een waterput. Deze werd tijdens het veldwerk niet als dusdanig herkend. Pas bij de verwerking werd op basis van de ligging, de vulling en de diepte deze interpretatie aan het spoor toegekend. De waterput wijst ontegensprekelijk op de aanwezigheid van bewoning. Op basis van de weinige vondsten, zowel in de Romeinse sporen als residueel verspit materiaal in de jongere lagen, wijzen op een datering in de 2de tot vroege 3de eeuw.

Overheen de Romeinse gracht liep haaks een grote gracht. Deze bevond zich op bijna 2 m onder het straatniveau, was meer dan een meter breed en ging nog 80 cm diep. Het weinige vondsmateriaal maakt het lastig om de vulling te dateren. De ¹⁴C-datering duidt op een datering tussen 770 en 980. Hierbij is het mogelijk dat het een Karolingische gracht betrof, al mag een volmiddeleeuwse gracht uit de 10de eeuw niet worden afgeschreven. Op basis van de organische resten kon worden vastgesteld dat het landschap toen erg open was met aanwijzingen voor akker- en graslanden. Vanwege de resten van verschillende soorten oeverplanten, was het waarschijnlijk een natte gracht. De oriëntatie was west-oost tot licht WZW-ONO. Daarmee volgt hij eerder de oriëntatie die ook werd waargenomen bij sporen die ter hoogte van de Hofstraat zijn aangetroffen: verschillende grachten en mogelijk een gebouw met fundering in beige kalksteen. Voor geen van deze sporen zijn echter aanwijzingen dat ze ouder zijn dan de 12de eeuw. De oriëntatie verschilt van de funderingen van de Karolingische centraalbouw die onder de kerk zijn aangetroffen, maar is identiek aan de huidige Romaanse kerk.²⁰

Doorheen de werkput zijn dikke humeuze donkere lagen aangetroffen die kunnen worden gelinkt aan het geleidelijk ophogen van het loopniveau. Op basis van zowel het vondstenensemble, alsook de relatie met de overige resultaten van de opgraving, kan een datering vanaf het einde van de 12de eeuw tot de volledige 13de eeuw worden bepaald. In deze specifieke werkput werd het verloop van een opeenvolging van grachten vastgesteld met een duidelijke noord-zuid-as. Het gaat over de westelijke gracht parallel aan een straat die zich ter hoogte van het huidige voetpad bevond. Langsheen de huidige rooilijn van de huizen aan de oostzijde van de Markt moet eveneens een straat aanwezig zijn geweest. Net als op de hoofdas werden zowel straten als flankerende grachten meermaals heruitgegraven. Op die manier kwam het wegdek en het loopvlak steeds hoger te liggen.

In de tweede helft van de 13de eeuw tot vroege 14de eeuw was ter hoogte van het kruispunt van de Markt met de Hofstraat een begraafplaats aanwezig. Het ging om minstens 26 individuen. Er zijn geen resten van een fysieke afscheiding van het grafveld waargenomen. De noordelijke en zuidelijke grens kon wel min of meer worden bepaald op basis van de aanwezige graven. Een deel van de skeletten was doorheen een met puin gevulde gracht begraven. Het puin is wellicht afkomstig van een constructie waarvan een klein deel van de fundering ten zuiden van deze gracht is aangetroffen. De functie en datering van deze constructie blijft alsnog ongekend. De oost-west-georiënteerde gracht lag parallel met een gracht die op basis van vorm en vulling gelijktijdig was. Ook de grote (vroeg)middeleeuwse gracht en de inhumaties vertoonden dezelfde WZW-NOO-oriëntatie, waardoor deze in eenzelfde ruime periode kunnen worden gedateerd. Het lijkt er sterk op dat vanaf de 10de eeuw er bovengrondse constructies of zichtbare indelingen aanwezig waren met een quasi west-oost-oriëntatie die steeds werd aangehouden.

Doorheen de dikke donkere pakketten werd ten noordoosten van het huidige Vrijetijds huis een grote bouwput uitgegraven. Langsheen de wanden van deze bouwput zijn muren in gele baksteen opgetrokken, de basis van een omvangrijk gebouw. Aan de noordelijke zijde was een uitbouw aanwezig die als trap naar een ondergronds niveau wordt geïnterpreteerd. Daarnaast bevond zich een losstaande gemetselde sokkel van 1 m op 0,7 m tegen de buitenzijde van de fundering. Deze lag in lijn met gelijkaardige sokkels die in werkput 1 zijn aangetroffen. Het gaat om de aanzet van steunberen of funderingen van pijlers. Een dergelijk gebouw, centraal op de markt, was zeker geen gewoon huis. Het gaat om de fundering van een belangrijk profaan gebouw. Op basis van de baksteengroottes, het metselwerk en de kenmerken van de bakstenen kan deze hal in de 13de worden gedateerd.²¹ Gelijkaardige gebouwen die gekend zijn in andere Vlaamse steden laten toe om het gebouw als hal te interpreteren. Deze bevindingen laten voor het eerst toe om de exacte locatie van de handelshal te bepalen. Deze hal functioneerde als economisch centrum, gelegen op het openbaar plein van het laatmiddeleeuwse Torhout.

²⁰ Meersseman & Firmin, 1942

²¹ Debonne, 2015, bijlage p. 85. En informatie aangeleverd door V. Debonne.

Enkele langwerpige sporen op slechts een diepte van 40 cm onder het huidige straatniveau vielen op omwille van hun vulling. Het ging om een mengeling van houtskool en verbrande leem. De 'greppels' waren nauwelijks bewaard. Het houtskool uit een van deze sporen werd geanalyseerd. Hieruit bleek dat het voornamelijk om gespleten eikentakken ging met een doorsnede van ca. 3 cm. Door deze resultaten en de aanwezigheid van wat verbrande leem, blijkt het om vlechtwerk te gaan van een relatief lichte constructie, geplaatst in een greppel. Het geheel brandde af in de loop van de late 15de- vroege 17de eeuw. Mogelijk kan er een link worden gelegd met de grote stadsbrand van 1578 tijdens de godsdienstoorlog.

Figuur 62. Zicht op de resten van de 13de-eeuwse hal tijdens de registratie.

4 BIBLIOGRAFIE

Boudin, M. (2024) *Radiocarbon Dating Report Torhout - Stadskernvernieuwing (TOST01) 2022.14796. 2022.14796*. KIK IRPA.

Cooremans, B., De Clercq, W., Deforce, K., Hillewaert, B., Hollevoet, Y., Huyghe, J., Thoen, H., Van Besien, E., Van Cauter, J. & Vandenbruaene, M. (zonder datum) *Vondsten uit vuur*. Onder redactie van B. Hillewaert & Y. Hollevoet. Brugge: Van de Wiele.

Debonne, V. (2015) *Uit de klei, in verband. Bouwen met baksteen in het graafschap Vlaanderen. 1200-1400*. Onuitgegeven doctoraatsverhandeling. KU Leuven.

van Haaster, H., Kooistra, L. I. & Vorst, Y. (2025) *Archeobotanisch onderzoek aan Romeinse en (post)middeleeuwse grondsporen uit de stadskern van Torhout (West-Vlaanderen)*. BIAxiaal 1742. Zaandam: BIAx Consult, p. 113.

Meersseman, G. & Firmin, B. (1942) *De kerk van Torhout in het licht der jongste opgravingen*. Antwerpen: De Sikkel (Handelingen van het centrum voor archeologische vorschingen, II).

Mestdag, M. (2000) *Torhout. De geschiedenis van een stad*. DEBEER Printing. Torhout: Uitgeverij deBeer.

Trommelmans, R., Bracke, M. & Wyns, G. (2014) *Archeologische opgraving Poperinge Grote Markt (prov. West-Vlaanderen). Basisirapport. Monument-Vandekerckhove 2014/24*. Ingerlmunster.

AGIV (2024) Orthofotomozaïek, middenschallig, winteropnamen, kleur, meest recent, Vlaanderen. agentschap Informatie Vlaanderen. Beschikbaar op: <http://www.geopunt.be>.